

FAZAKAS ZOLTÁN JÓZSEF

A szerződés semmissége és megtámadhatósága a magyar és a román polgári törvénykönyvekben

Nullity and Contestability of the Contract in the Hungarian and the Romanian Civil Codes

Abstract: The validity as an essential element of contract is the basis for achieving the economic purpose set out in it. Without validity there is no legal way to enforce the contractual content. In addition to the identity of the theoretical foundations of the legal institution of validity, significant differences can be observed between Romanian and Hungarian law. Those differences justify the performance of a comparative legal study beside several other specific reasons. The first of these special reasons is the cross-border economic relations and the Hungarian legal society in Romania, which can play a 'bridge' in this matter. The real need for professional co-operation between members of the same mother tongue lawyers results summaries of the conceptual issues based on comparative legal studies. For theoretical, scientific and practical purposes the study outlines the basic issues of the nullity and avoidance of a contract, the partly different basic positions of the two legal systems, the grounds for annulment and the legal consequences.

Keywords: civil law, Civil Code of Hungary, Civil Code of Romania, contractual law, economic law, nullity, avoidance, legal language, hungarian language

Összefoglaló: A szerződések lényegi kérdését képező érvényesség a szerződésekben foglalt gazdasági cél megvalósításának alapja. Érvényesség nélkül a szerződéses tartalom legitím kikényszerítésére nincs lehetőség. A jogintézmény elvi alapjainak azonosságával mellett a román és a magyar jog között lényeges különbségek figyelhetők meg, ami egy összehasonlító vizsgálat elvégzését indokolta több különös ok mellett. A különös indokok közül elsőként a határon átívelő gazdasági kapcsolatokat, az ebben híd szerepet betölthető romániai magyar jogásztársadalmat kell kiemelni. Az azonos anyanyelvű hivatásrendi tagok közötti szakmai együttműködés valós igényéből következnek az összehasonlító jogi vizsgálatokból levonható fogalmi kérdések egymás irányába való érthető összegzései. A tanulmány így elméleti, tudományos és gyakorlati célokat szolgálva vizsgálja fel a szerződés semmisségének és megtámadhatóságának alapkérdéseit és a két jogrendszer részben eltérő alapállását, a semmisségi és megtámadási okokat és jogkövetkezményeket.

Kulcsszavak: polgári jog, Ptk., Rptk., szerződési jog, gazdasági jog, semmisség, megtámadhatóság, jogi szaknyelv, magyar nyelv

Bevezető gondolatok a magyar és román összehasonlító jogi vizsgálatok tárgyáról

A jog komplex társadalmi jelenségként¹ egy adott jogrendszer hatálya alatt élő társadalom összetett viszonyain túl szükségképpen hatással van az ezen társadalmi rendszerekkel közvetlen kapcsolatba kerülő külső szereplők összességére is. A napjainkban dominánsan érvényesülő írott jog szövege, fogalomtára, rendszere² által megkövetelt összetett jogi gondolkodás, valamint egyedi jogérvényesítés során teret nyerő argumentációs követelményeknek³ tehát adott esetben nemcsak egy adott államban élő jogalkalmazók szempontjából van kiemelt jelentősége, hanem az ezzel a jogrendszerrel kapcsolatba kerülő más személyek esetében is. E kiindulópontból következik egyrészt az adott külső szereplő szempontjából felmerülő egyedi jogalkalmazás kérdésköre, másrészt az összehasonlító jogi vizsgálatok tárgyköre, amelyek az érintett jogrendszerek fejlesztése, jogintézmények átültetése, az abból fakadó tudományos és gyakorlati következmények értékelése⁴ keretében válhatnak relevánssá, emellett a saját jogrendszer megértését is elősegítheti.⁵

Az ismert történelmi okokból kifolyólag több mint száz esztendeje a magyar nemzet jelentős nemzetrészei nem magyar államkereteken belül élnek mindennapjaikat. E történelmi tény szükségképpen veti fel ezen államok jogának magyar nyelvű alkalmazása és tudományos művelése mellett – különösen gazdasági téren – a magyar nemzetrészek államok közötti összekapcsoló hid szerepét és lehetőségét. E tényekből következik, hogy az összehasonlító jogi vizsgálatok a tudományos területen kívüli gyakorlati és gazdasági jelentőséget nyernek. Az ilyen kapcsolatokban rejlő jogalkalmazás hatékonyságához azonban önmagában sem a jog-összehasonlítás, sem pedig a jog fordított szövegének léte és ismerete nem elegendő, amelynek okai többrétűek. Az általános összehasonlító metodika, valamint az adott egyedi ügyben lévő jogalkalmazás ugyanis előrevetíti – a teljesség igénye nélkül – a terminológiai kérdések, a tárgyi jogi szaknyelvek, az adott jogrendszerek alapjainak különbségeit, amelyek alapvetően befolyásolják minden esetben az adott egyedi célt és az annak elérését megalapozó döntési folyamatokhoz szükséges megértést. A jog értelmének feltárása – és ezáltal az egyedi hatékony jogérvényesítés – tehát a (fordított) szöveg ismeretén túlmutató összetett tevékenység,⁶ amely a köznyelv és

¹ SZABÓ Miklós: *Jogi ontológia = Jobbölcséleti előadások*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 1998, 18.

² SZABÓ Miklós: *A jog alkalmazása = Bevezetés a jog- és államtudományokba*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001, 125–134, 140–142.

³ SZABÓ Miklós: *Ars iuris. A jogdogmatika alapjai*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2005, 89–116.

⁴ FUGLINSZKY Ádám: *A non-cumul mint legal irritant? = Studia in honorem Lajos Vékás*, szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG Orac, Budapest, 2019, 106.

⁵ MENYHÁRD Attila, VERESS Emőd: *Kontraktuális felelősség a magyar és román polgári jogban*, Magyar Jog, 2020/5, 288.

⁶ SZABÓ: *Ars iuris...*, i. m., 167–212, 224–229, 253–275.

a jogi nyelv különbségeinek⁷ közmondásos jellemzőjén túl komoly szakmai, hivatásbeli tudást és készségeket⁸ követel meg. Mindebből fakad, hogy a magyar–román viszonyokban a mindkét nyelvet tökéletesen beszélő jogásztársadalom különös kihívásokkal áll szemben, akár a magyar jogot, akár a román jogot kívánja alkalmazni.

Közismert tény, hogy a II. világháborút követően, 1945–1959 között Erdélyben a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen⁹ létezett kisebbségi anyanyelvű állami jogi felsőoktatás,¹⁰ azonban annak felszámolását követően – ahogyan egyetlen utódállam esetében sem – állami fenntartási kisebbségi nyelven oktató jogi felsőoktatási intézmény nem került felállításra. A jogi felsőoktatásban létező hiányt hivatott pótolni a határon túli magyar nemzetrészek egyetlen jogi felsőoktatási intézményeként a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Karán működő Jogtudományi Intézet. A napjainkban működő kolozsvári magyar jogi tudományos műhelyek pontosan a fenti körülmények okán különös hangsúlyt fektetnek az összehasonlító jogi vizsgálatokra, a román állam jogának magyar nyelvű ismeretére és ismertetésére, egyszerre szolgálva a tudományos célokat és a gyakorlati jogalkalmazást. E célokat a szerző is magáénak vallva, jelen tanulmányban arra tesz kísérletet, hogy a valamennyi jogviszony esetében döntő jelentőségű alapkérdésnek tekintett érvénytelenség tárgykörét a szerződési jogra összpontosítva vázolja fel a magyar¹¹ és a román¹² magánjogi kódexek legfontosabb szabályainak áttekintésével. A tanulmányban felvázolt elemzés így kettős célt szolgál, egyrészt a tudományos és szakmai közélet képviselőinek címezve törekszik egy összehasonlító jogi vizsgálat elvégzésére, másrészt a fenti hídszerep hatékonyságát elősegítve a gyakorlati szempontokat is szem előtt tartja.

Az elemzés különös kapcsolóelemeiként két további körülmény szerepe hangsúlyozandó egyebekben, elsőként az Rptk. hatálybalépésének tizedik évfordulója, amely mellett a Ptk. alkalmazása is lassan e kerek évfordulóhoz közelít. A második kapcsolóelemként pedig annak a jogtörténeti tanulságnak a fel-, illetve visszaidézését szükséges megemlíteni, hogy az erdélyi magyar jogászság hagyományosan az anyaországtól eltérő magánjogot művelt.¹³ A jogalkalmazási különbségek a trianoni békeszerződést követően felerősödtek a romániai jogegységesítési folyamatok eredményeképpen, majd az 1947. évi

⁷ SZABÓ Miklós: *Jogi metodológia = Jogbölcséleti előadások*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 1998, 56–60.

⁸ SZABÓ Miklós: *Logica Magna. Utazások a logika birodalmában*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2014, 174–204.

⁹ BOGDÁN Andrea: *Folosirea limbii materne în justiție = Standarde controversate ale coexistenței juridice dintre majoritate și minoritatea maghiară în România*, szerk. FÁBIÁN Gyula, Editura Hamangiu, București, 2020, 199.

¹⁰ KOKOLY Zsolt: *A Bolyai Tudományegyetem Jog- és Közgazdaságtudományi Kara = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár–Budapest, 2020, 657–660.

¹¹ 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.)

¹² Legea nr. 287/2009 – Codul Civil din 17 iulie 2009 (a továbbiakban: Rptk.)

¹³ A magyar magánjog „hasadása” a mohácsi csatavesztést követő korszaktól eredeztethető. A kialakuló Erdélyi Fejedelemség a Magyar Királyságtól eltérő állam- és jogfejlődésének eredményei a magánjog területén is kimutatható, amelyet a kiegyezést követő unió sem tudott áthidalni. A legmarkánsabb különbség ebben a körben az osztrák Polgári törvénykönyv alkalmazása volt a hagyományos, magánjogi kódexet nélkülöző magyarországi magánjoggal

párizsi békeszerződést követően rögzültek.¹⁴ A Bolyai Tudományegyetem jogtudományi műhelyének felszámolását követően évtizedekig háttérbe szorult magyar jogászképzés a román terminológia részben torzított köznyelvi magyarosítását eredményezte, amely a magyarországi hivatásrendek számára nem vagy csak nehezen értelmezhető. E tények vezettek arra a felismerésre a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen különösen a román jogrendszer magyartól eltérő alapjai okán, hogy részben újra felfedezve, részben újraalkotva a terminológiai elemeket, a magyar anyanyelvű romániai jogásztársadalom számára is indokolt megteremteni a jog anyanyelvi művelésének kereteit.¹⁵ Annak ellenére, hogy a fenti folyamatok egy sajátos „romániai magyar jogi szaknyelvre, magyar jogi nyelvjárára” vezettek,¹⁶ pontosan az összehasonlító vizsgálatok biztosítanak teret arra, hogy a szaknyelvi és terminológiai különbségek áthidalásával a fenti tudományos és gyakorlati célokat elmozdíthassuk.¹⁷

2. Az érvénytelenség a szerződési jogban

2.1. Az érvénytelenség vizsgálatának alapfeltétele a szerződési jogban és az érvénytelenség formái

A polgári jog alapvetően arra hivatott, hogy a diszpozitivitás elvi alapján álló magánautonómia¹⁸ alapján a személyek vagyoni és személyi viszonyai kiteljesedjenek, a jogalanyok az általuk megfogalmazott célokat szabályozott körülmények között elérhessék.¹⁹ E célok elérésének eszközei alapvetően a szerződések, így jelen tanulmány fókuszpontjában – a gyakorlati célokra is figyelemmel – a szerződési jog szempontja

szemben. A tárgykörrel részletesen lásd HORVÁTH Attila: *Az Erdélyi Fejedelemség magánjoga = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár–Budapest, 2020, 296–318; HOMOKI-NAGY Mária: *Magánjog = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár–Budapest, 2020, 432–454.

¹⁴ VERESS Emőd: *Magánjog = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár–Budapest, 2020, 566–574, 575–593, 596–607.

¹⁵ VERESS Emőd: *Román polgári jog. A kötelek általános elmélete*, 4. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 10–11.

¹⁶ VÉKÁS Lajos: *Bevezető = Román polgári jog. A kötelek általános elmélete*, VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 7–8.

¹⁷ A fenti cél több kutatásban és tudományos tevékenységben értelmezhető, illetve azok elvégzésének lehetőségét, mi több, kötelezettségét vetíti előre. Jelen tanulmányban az erdélyi magyar „jogi nyelvjárás” a jogintézmények hasonló elvi, évezredes hagyományai és gyökerei alapján kevésbé érvényesülnek, de a fenti kapcsolóelem rögzítése e megállapítástól függetlenül indokolt.

¹⁸ SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog I.*, Grill, Budapest, 1938, 138–139.

¹⁹ VÉKÁS Lajos: *A Ptk. társadalmi modellje = A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013, 18–19.

áll, annak ellenére, hogy az érvénytelenség kérdésköre a polgári jog több részterületén kiemelt szerepet játszik.²⁰

A szerződések a bennük foglalt magánjogi célok elérését oly módon szolgálják, hogy érvényességük esetén alkalmasak azok mint szerződési tartalomra alakított elemek adott esetben állami úton való kikényszerítésére. A szerződések ezen jellemzője a szerződések paradigmája²¹ azzal, hogy a tartalom mint szerződési fél által rögzített igény kikényszerítésére gazdasági szempontból egyéb módszerek is rendelkezésre állnak, amelyek közül az erkölcs, illetve az üzletszerűség esetén a rendszeres tevékenységből fakadó újabb szerződések megkötésére irányuló jó hírnév teljesítési ösztönzője emelhető ki.²²

A szerződéseket illetően a szerződési szabadság elve és annak korlátai, azok tartalma széles körű szakmai konszenzuson alapul mindkét államban. Ezen szabadság első főeleme önmagában az a kérdés, hogy létezik-e akaratelhatározás a szerződéskötésre, azaz az elhatározás szabadsága fennáll-e, a második főelem a partnerválasztás szabadságának kérdése, végezetül harmadik főelemként a szerződéses szabadság határai megjelennek mind a szerződési jogban, mind külön jogszabályokban,²⁴ így alapvető korlátot jelent bizonyos esetekben a szerződéskötési kötelezettséget, illetve a szerződéses partner oldaláról a kötelezően választandó felet előíró normák léte, valamint a tartalmat kötelezően vagy kladikálón kógensen meghatározó jogszabályok, jogintézmények összessége.

A szerződés tekintetében mindkét jogalkotó általános fogalmat ad,²⁵ egyértelműen meghatározva, hogy az a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata az adott jogviszonyt illetően. Lényeges különbség azonban, hogy míg a magyar jogi gondolkodásban az egyező akarat hiánya nem létező szerződést eredményez,²⁶ addig a román jogban e körülmény semmisségi ok, és így vezet nem létezésre.²⁷ A következmények levonására alkalmas körülmények alapvetően az ajánlatra és annak elfogadására irányuló rendelkezések²⁸ alkalmazásából²⁹ tárhatók fel, rekonstruálva a féli akaratot mint a létrehozandó jogviszony tárgyára vonatkozó főbb elemeket, a konszenzus alapjait és azok kinyilvánítását.

Szerződés esetében a konszenzus nemcsak a kölcsönös és egybehangzó akaratkijelentést jelenti, hanem a lényeges tartalmi elemekben való megállapodást is feltételezi.³⁰ A szerződés önmagában hordozza a felek egymás érdekeinek és céljainak felismerését, továbbá ezen érdekek figyelembevételét, amely során fokozottan érvényesül a

²⁰ Mindkét jogrendszer magánjogában a személyek joga, a társasági jog, a családjog és az örökletes jog területein találkozhatunk az érvénytelenség jogintézményével.

²¹ MENYHÁRD, VERESS: *i. m.*, 288.

²² SZALAI ÁKOS: *A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013, 25–30.

²³ VÉKÁS Lajos: *A szerződési jog általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 37–39; VERESS: *Román polgári jog. A kötetmek...*, *i. m.*, 119–126.

²⁴ VÉKÁS: *A szerződési jog...*, *i. m.*, 41–47; VERESS: *Román polgári jog. A kötetmek...*, *i. m.*, 126–133.

²⁵ Ptk. 6:58. §; Rptk. 1166. cikk.

²⁶ VÉKÁS: *A szerződési jog...*, *i. m.* 109.

²⁷ VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 5. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2020, 165.

²⁸ Ptk. 6:63–6:70. §§-ok; Rptk. 1182–1200. cikkek.

²⁹ VERESS: *Román polgári jog. A kötetmek...*, *i. m.*, 139–147.

³⁰ Ptk. 6:63. § (1) és (2) bekezdés; Rptk. 1169. cikk.

jóhiszeműség és tisztesség elve az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséggel együtt. A szerződés nem öncélú, az abban rögzített tárgy magában hordozza kölcsönösen a felek által nevesített érdekek és igények felek általi szerződésszerű kielégítését, illetve a kielégítés igényét.³¹ Az érdekek és igények ugyan a felek irányából tekintve eltérők, azonban azok főszabályként szinallagmatikus kapcsolatban állnak,³² maga a szerződés minden esetben kölcsönös ígéret az abban hordozott tartalom teljesítésére.

A fentiek szerint meghatározott szerződés esetében – annak alkalmazása, jogvitát eredményező diszfunkciói során annak értelmezése, illetve kikényszeríthetősége során – alapkérdésként merül fel a szerződés érvényessége mint a tartalom legitim kikényszerítésének feltétele. Szladits Károly ma is érvényes megállapítása szerint „*Ha valamely tényállásban megvan a jogügylet külső látszata, de a jogügylet egyik-másik kelleke hiányzik, akkor érvénytelen jogügylettel van dolgunk*”.³³ A megfogalmazás lényegi tartalma ma is helytálló. Érvénytelenség esetén egy látszatra hibátlan szerződés valójában olyan hiányosságokban szenved, amelyek nem összeegyeztethetők a magánjog által biztosított magánautonómia személyek vagyoni és személyi viszonyai kiteljesedését támogató szabályaival, amelynek következményeként az adott szerződés mellé a törvény támogatása és az állam kikényszerítő hatalma nem állhat, azt nem élvezheti. Az érvénytelenség tehát nem más, mint a fentiek által meghatározott „külső látszattal” szembeni jogkövetkezmény, amely az érvényesnek látszó szerződésben foglalt tartalommal szemben különböző – társadalmi vagy a felek személyében lévő okokban rejlő – nemkívánatos joghatások elfojtását vonja maga után. Tekintettel arra, hogy az érvényesség látszata a szerződéskötési folyamat eredménye, e látszatot megszüntető érvénytelenségi oknak a szerződéskötéskor kell fennállnia.³⁴

A Ptk. és az Rptk. a jogtörténeti hagyományokban kialakult és hagyományosan fennálló különbségtételt fenntartva változatlanul elválasztja egymástól a semmis (=nulitate absolută) és a megtámadható (=nulitate relativă) szerződéseket. A különbségtétel mindkét jogrendszerben egyfajta fokozatosságot jelent, azaz a semmisség – a román fogalom elnevezésével egyezően – abszolút és feltétlen, míg a megtámadhatóság alapvetően a fél akaratától és az érvénytelenség tekintetében kifejezett nyilatkozatától függ.³⁵

Mindkét jogrendszer esetében a semmisségi okokba ütköző szerződéskötés az így létrejött szerződés *ipso iure* érvénytelenségét vonja maga után külön eljárás, bizonyítás,

³¹ FAZAKAS Zoltán József: *Magyarország Polgári Törvénykönyvének egyes alapvető rendelkezései a kálvini tanítások tükrében = Kálvinizmus ma*, szerk. SZABÓ Zsolt, Acta Caroliensia Scientiarum Iuridico-Politicarum IX. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 117–126.

³² Az Rptk. 1171. cikke megkülönbözteti a szinallagmatikus szerződéseket és az unilaterális szerződéseket (*contractul sinalagmatic și contractul unilateral*), amelyeket kétoldalú és egyoldalú szerződéseként lehet – nem túl szerencsés módon – lefordítani. A megkülönböztetés alapját képező jogok és kötelezettségek irányától és a fordításból fakadó félreértések lehetősége ellenére rögzítendő, a két szerződéses fél kapcsolata mindenképpen „kétoldalú”, és az egyoldalú szerződésben vállaltakat megfelelően teljesíteni kell. A kérdés részletes magyarázata tekintetében lásd VERESS: *Román polgári jog. A kötelmek...*, i. m., 133–135.

³³ SZLADITS: i. m., 162.

³⁴ VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 161–164; VÉKÁS: *A szerződési jog...*, i. m., 109–110.

³⁵ VÉKÁS: i. m., 111–116; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, i. m., 165–179.

mi több, hivatkozás nélkül a semmisségi okok hivatalbóli észlelésének kötelezettségével.³⁶ A semmisségre hivatkozhat a fél, illetve akinek a semmisséggel kapcsolatban jogi érdeke fennáll, illetve az, akit erre törvény különösen a közérdek védelme érdekében feljogosít.³⁷ A semmis szerződésre valójában nem létezőként tekintünk, így arra jogot alapítani *per definitionem* nem lehet. A semmisség tehát igen súlyos jogkövetkezmény különösen a hivatalbóli észlelés miatt, amely szerint az akkor is beáll, ha a semmisségi okra a felek egyike sem hivatkozik, vagy adott esetben valamennyi fél annak figyelmen kívül hagyását kéri.

A megtámadhatóság esetében az érvénytelenség és annak jogkövetkezményeinek levonása a sikeres megtámadás feltételéhez kötött, azaz az érvénytelenség akkor áll be *ex tunc* hatállyal, ha és amennyiben az érvénytelenségre hivatkozó, arra jogosult az előírt határidőn belül eredményesen gyakorolja hatalmasságként³⁸ megtámadási jogát, végső soron bíróság előtt érvényesítve e jogát. A megtámadás függő jogi helyzetet teremt, ennek megfelelően az érvénytelenség jogkövetkezményei csak jogerős bírói ítélet birtokában vonhatók le. A megtámadhatóság okai a két jogrendszerben meglehetősen hasonlóságot mutatnak a későbbiekben kifejtettek szerint, de lényeges különbségek fedezhetők fel a megtámadási jog gyakorlását illetően. A magyar jogban nem támadhatja meg a szerződést a fél, amennyiben a megtámadási ok ismeretében, azaz a megtámadási határidő kezdetét követően megerősíti szerződéses akaratát, vagy arról lemond, előmozdítva a gazdasági igény teljesedésbe menetelét.³⁹ A román jog a szerződés megerősítését lényegében hasonlóan kezeli azzal a lényeges különbséggel, hogy külön lehetőséget biztosít a bizonytalanságok megszüntetésére, amikor lehetővé teszi a megtámadásra jogosult felszólítását a szerződés megerősítésére vagy megtámadására.⁴⁰ Amennyiben a felszólítás kézhezvételétől hat hónapon belül nem kerül megtámadásra a szerződés, a megtámadási jogát a felszólított fél elveszíti.⁴¹

A két jogintézmény között a semmisség alfajaként létezik a magyar jogban a relatív semmisség intézménye, amely – visszautalva a bevezető gondolatok tételeire – nem keverendő össze a román terminológia nulitate relativă fogalma alá rendelt megtámadhatósággal. A relatív semmisség esetében a magyar jog szerint a semmisségre hivatkozás csak a jogi védelem által indokolt módon a védendő személy, különösen kiskorú vagy fogyaszto érdekében való hivatkozás esetében észlelendő, és a jogkövetkezmények is így alkalmazandók.⁴²

³⁶ VÉKÁS: *i. m.*, 111–112; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.*, 166–168.

³⁷ A Ptk. 6:88. § (3) és (4) bekezdése kifejezetten rendelkezik ezen utóbbi személyi körről, míg az Rptk. kötelmi jogi könyve hasonló rendelkezést nem tartalmaz, ugyanakkor megítélésém szerint az Rptk. 1247. cikk (1) és (2) bekezdéséből a közérdeket és a törvényi rendelkezéseket sértő szerződés semmisségét rögzíti, a semmisségre hivatkozást bármely érdekelt személy részére lehetővé tévő rendelkezésekből e következtetés levonható.

³⁸ SZLADITS: *i. m.*, 164.

³⁹ VÉKÁS: *A szerződési jog...*, *i. m.*, 113–116.

⁴⁰ Rptk. 1263. cikk (6) bekezdés.

⁴¹ VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.*, 173.

⁴² VÉKÁS: *i. m.*, 112; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.*, 165–166.

2.2. Az érvénytelenségi okok

A magyar magánjogban az érvénytelenségi okok az akarathiba, a nyilatkozási hiba a célzott joghatás hibája csoportokban lelhetők fel mind semmisségi, mind megtámadhatósági formájukban. A magyar jog fenti logikai sorrendjét megtartva az alábbi lényeges elemek emelhetők ki az összehasonlítás eredményeként.

A szerződési akarat hibája esetében a magyar jog a semmisségi csoportba utalja a teljes cselekvőképesség hiányát – amely esetben értelemszerűen érvényes akaratnyilatkozat sem tehető – és a színlelt szerződések esetét.⁴³ A román jog megoldása lényegileg azonos a cselekvőképtelenség esetében,⁴⁴ ugyanakkor a színlelt szerződések körében lényeges különbség figyelhető meg. Míg a magyar jogban a színlelt szerződés semmis, illetve ha az más szerződést leplez, a felek jogait és kötelezettségeit a leplezett szerződés alapján kell megítélni, a román jogban a kérdés árnyaltabban kerül szabályozásra,⁴⁵ megkülönböztetve a jogirodalom által az abszolút és relatív színlelés esetét.⁴⁶ Abszolút színlelés esetében a látszatügylet és a palástolt ügylet egyaránt érvénytelen és nem fejthet ki joghatást, míg részleges színlelés esetében a felek között az ügylet kifejthet joghatást vagy a látszatügylet, vagy a palástolt ügylet tartalma szerint, amennyiben azok nem szenvednek egyéb konkrét érvénytelenségi okban. A szerződési akarat megtámadhatósági csoportjába tartozó tévedés, megtévesztés, közös téves feltevés, jogellenes fenyegetés, kényszer, a képviselt és a képviselő közötti érdekellentét esetei tartalmukban mindkét magánjogban lényegileg azonosak.⁴⁷

A szerződési jognyilatkozat hibája a jogszabályban az előírt alakszerűség megsértését jelenti. A polgári jogok alapvetően nem kötik az írásbeliséghez a jognyilatkozatokat a vagyoni forgalom rugalmasságának indoka miatt, de az mind a felek, mind a külön jogszabályok, különösen a számviteli előírások miatt, valamint a későbbi bizonyíthatóság érdekében dominánsan érvényesül. A semmisségi csoportba e körben alapvetően az alakszerűségi követelmények megsértése tartozik a magyar jogban, míg a megtámadhatósági csoportba a képviselő és a képviselt közötti érdekellentét, illetve az elektronikus szerződéskötés esetében a hibajavítás lehetőségének hiánya.⁴⁸ A Ptk. a szerződési jogban ingatlanügyletek, a társasági jogban társasági szerződések esetében, az öröklési jogban kis kivételtől eltekintve a végintézkedések körében alapvetően az írásbeliség talaján áll, a társasági szerződés esetében pedig alapvetően a közokirati vagy ügyvédi, kamarai jogtanácsosi ellenjegyzéshez kötve az érvényességet garanciális szempontból, amelynek megsértése semmisségre vezet.⁴⁹ A szerződésre meghatározott Ptk.-ban rögzített alaki követelmény megsértése tehát semmisséget eredményez főszabály szerint, de az adott szerződés a teljesítés elfogadásával a teljesített rész erejéig

⁴³ VÉKÁS: *i. m.*, 119–121.

⁴⁴ Rptk. 43. cikk.

⁴⁵ Rptk. 1289–1294. cikkek.

⁴⁶ VERESS: *Román polgári jog. A kötetmek...*, *i. m.*, 165–168.

⁴⁷ VÉKÁS: *i. m.*, 121–123; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.*, 135–148.

⁴⁸ VÉKÁS: *i. m.*, 124–125.

⁴⁹ VÉKÁS: *i. m.*, 123–125.

érvényessé válik, ugyanakkor a teljesítés csak az egyszerű írásba foglalás követelménye esetén orvosolási ok, azaz a közokirati vagy minősített okirati forma esetében a szabály nem alkalmazható. E körben jegyzendő meg, hogy ez utóbbi esetekben az alaki követelmény nem a szerződés érvényességéhez kapcsolódik, hanem a szerződés által célzott jogkövetkezmény kiváltásához szükséges további jogi aktus feltétele, amelynek klasszikus példája az ingatlanokkal kapcsolatos jogügyletek összessége.⁵⁰ E körben tehát nem a Ptk., hanem külön jogszabályok rendelkeznek az írásbeli alakszerűségről, így az érvénytelenség az adott jogszabályi célja és rendelkezései alapján áll vagy állhat be, amely mellett egyéb közjogi jogkövetkezmények alkalmazását is rendelheti a külön jogszabály.⁵¹ Az alaktság megsértése a román magánjogban a fenti elvekből eredeztethetően szintén semmisségi ok.⁵²

A célzott joghatás hibái a szerződési szabadság elvének pragmatikus és paternalista korlátai. Bár a felek szerződésük tartalmát, a jogokat és kötelezettségeket, a kívánt joghatásokat alapvetően szabadon határozzák meg, imperatív és kógens korlátok beépítése a szerződési jogba indokolt, amely korlátok megsértése érvénytelenségre vezet. A semmisségi csoportba tartoznak e körben a tilos szerződések, a jogszabályba ütköző vagy jogszabály megkerülésével kötött szerződések, a jó erkölcsbe ütköző szerződések mindkét magánjogban, amelyeket a magyar jog kiegészít a jó erkölcs elvi tételéből fakadóan *expressis verbis* kimondott uzsorás szerződések, a fogyasztói fiduciárius hitelbiztosítékokra vonatkozó szerződések eseteivel, valamint a fogyasztóvédelmi jog egyéb kógens intézményeivel, különösen a fogyasztó joglemondó nyilatkozatának semmisségével, illetve a fogyasztókkal szemben alkalmazott tisztességtelen szerződési, valamint általános szerződési feltételek semmisségével.⁵³ A fogyasztói szerződések e körbe tartozó alapintézményeit az Rptk. külön törvényre utalja.⁵⁴ A lehetetlen szolgáltatásra mint hibás célzott joghatásra irányuló szerződés azonban már csak akkor semmis, ha a lehetetlenség oka objektív, fizikai vagy jogi okok törvényszerűségéből fakadóan ténylegesen lehetetlen a szerződéskötés időpontjában. A lehetetlenséggel rokon az érthetetlen, ellentmondó kikötések esete is, amely tekintetben az akarati tényező feltárása olyan fogyatékoságban szenved, hogy ahhoz a jogi elismertség és kikényszeríthetőség alappal nem társulhat, így vezetve semmisségre.⁵⁵ A román kódex e kérdésben rövid megfogalmazást eszközöl, egyértelműen rögzítve, hogy a szerződés tárgyának semmisség terhe mellett meghatározottnak és jogszerűnek kell lennie.⁵⁶ A megtámadhatóság csoportjába tartozik e körben mindkét magánjogban a *laesio enormis* ősi tétele szerinti feltűnő értékaránytalanság.⁵⁷ Míg a magyar jogban a megtámadhatóság csoportjába

⁵⁰ XXV. Polgári Elvi Döntés; Rptk. 1244. cikk.

⁵¹ VÉKÁS Lajos: *A szerződési jognyilatkozat hibája = A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013, 566–567.

⁵² VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, i. m. 134, 159–161, 168.

⁵³ VÉKÁS: i. m., 125–140.

⁵⁴ Rptk. 1177. cikk. A fogyasztóvédelmi kódexet a 296/2004. törvény tartalmazza – Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului.

⁵⁵ VÉKÁS: i. m., 136–137.

⁵⁶ Rptk. 1225. cikk (2) bekezdés.

⁵⁷ VÉKÁS: i. m., 137–139; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, i. m., 148–150,

tartoznak bizonyos tisztességtelen szerződési kikötések, az Rptk. megfogalmazása szerint ilyen klauzulák csak akkor válhatnak ki joghatást, ha a másik fél azokat kifejezetten és írásban elfogadta.⁵⁸

A román magánjog szabályait áttekintve kiemelendő egyebekben, hogy abban az érvénytelenségi okok szabályozása a jogintézmény alapjait képező jogpolitikai indokok alapján hasonló azzal a lényegi különbséggel, hogy az Rptk.-ban egyértelműen rögzített tételként él, hogy a konkrétan nevesített semmisségi okokon felül semmisségre vezet olyan esetkör is, amikor a védett érdek közérdeki jellege okán a törvény értelméből következik annak megállapítása.⁵⁹ A semmisségi okok a román magánjogi kódexben – visszautalva a fentiekre – a jogügyleti akarat vagy tárgy hiánya, a kérdéses ügylet tekintetében hiányzó jogképesség,⁶⁰ a törvény tiltó vagy parancsoló szabályába ütköző ügylet, a törvényt megkerülő ügylet, a közrendbe ütközés, a jó erkölcsbe ütközés és az alakiság megsértése.⁶¹ A megtámadhatóság esetkörei a tévedés, megtévesztés, kényszer, aránytalanság esetében a magyar szabályozással lényegileg azonosak, de ebbe a körbe tartozik a román magánjogban a jogügyleti cél hiánya, illetve azon esetek, amelyekre a megtámadhatóság jogkövetkezményét írja elő a törvény.⁶² Az Rptk. ebbe az utóbbi esetkörbe utalja a harmadik személy előírt hozzájárulása nélkül tett nyilatkozatból fakadó szerződés esetét, amely a magyar jogban nem érvényességi, hanem hatályossági kérdésként kezelt.⁶³ Az Rptk. mindezekon felül érvénytelenségi, pontosabban megtámadási vélelmet is felállít, rögzítve, hogy azokban az esetekben, amikor az érvénytelenség jellege nincs egyértelműen meghatározva vagy megjelenítve a törvényben, a szerződés érvénytelen, azaz megtámadható.⁶⁴ Különös jogintézmény e körben a látszólagos vagy virtuális semmisség intézménye, amely az érvénytelenség jogkövetkezményeit rendeli alkalmazni abban az esetben, ha a szerződés által megsértett jogszabály érvényesülése azt megkívánja,⁶⁵ azaz a jogkövetkezményeinek levonása a törvény hallgatása, kifejezett rendelkezésének hiánya ellenére kétségtelenül következik.⁶⁶

2.3. Az érvénytelenség jogkövetkezményei

Az érvénytelenség jogkövetkezményei alapvetően azt jelentik, hogy a szerződéshez nem fűződhetnek a felek által célzott joghatások, az nem köti a feleket, arra jogot alapítani, kötelezettség teljesítését követelni nem lehet, a jogi elismertség okán annak

⁵⁸ Rptk. 1203. cikk.

⁵⁹ Rptk. 1250. cikk.

⁶⁰ A jogszabály rendelkezéseinek magyar nyelvre való átültetése ebben az esetben félreértésekre adhat alapot. A jogképesség ebben az esetben nem az általános jogképesség fogalommal azonos, hanem az adott ügyletkötés akadályát képező személyi körülmény. Ilyennek minősül pl. termőföldvásárlás esetében a harmadik országbeli – egyébként jogképességgel értelemszerűen rendelkező személy – konkrét törvénybe foglalt ügyletkötési korlátja, akadály.

⁶¹ VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, i. m., 166–168.

⁶² VERESS: i. m., 170–171.

⁶³ VÉKÁS: i. m., 154–155.

⁶⁴ Rptk. 1252. cikk.

⁶⁵ Rptk. 1253. cikk.

⁶⁶ VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, i. m. 174.

bírói úton való kikényszerítése nem lehetséges. Következésképpen az érvénytelenség jogi kérdése az érvénytelen jogügylet alapján esetlegesen eszközölt események és tények rendezését kívánja meg. Ennek módja lehet az eredeti állapot helyreállítása, az alaptalan gazdagodás pénzbeni megtérítése és az egyéb kapcsolódó járulékos igények elrendezése, azaz az elszámolási viszony lezárása.

Mindkét jogrendszerben alaptételként él, hogy semmisségre jogot alapozni nem lehet, de a semmisségből fakadó érvénytelenség jogkövetkezményei tekintetében már lényeges különbségek figyelhetők meg. A magyar jogban a bíróság a semmisség megállapításából fakadó jogkövetkezményeket csak arra irányuló kérelem esetén alkalmazza, míg a román jogban a kérdés árnyaltabban szabályozott az alábbiakban kifejtettek szerint. Ennek megfelelően a semmis szerződés alapján bekövetkezett vagyonmozgás kérelem esetén rendezhető, valamint amennyiben a semmis szerződés más szerződés érvényességi kellékeinek megfelel, akkor megmenthető, következésképpen a szerződésben foglalt gazdasági esemény ha nem is teljes egészében, de ez utóbbi szerződés tartalma szerint válthat ki joghatásokat, valósulhat meg.⁶⁷ Szintén lehetőség van, amennyiben az érvénytelenségi ok természete megengedi, azaz alapvetően a megtámadási okok esetében a hiba bírói vagy felek általi orvoslására. Hangsúlyozni kell e körben, hogy különösen osztott szolgáltatások esetén, amennyiben az érvénytelenségi ok csak és meghatározható módon az adott szerződés részét vagy részeit érinti, az érvénytelenség jogkövetkezményei kizárólag a szerződésnek ezen részére vagy részeire alkalmazhatók, azaz a teljes szerződés akkor dől meg, ha feltehető, hogy az érvénytelen rész nélkül nem került volna megkötésre. Ezt az esetkört részleges érvénytelenségnek nevezzük,⁶⁸ ebben az esetben az érvénytelenségi ok tehát a szerződés meghatározott részére lokalizálható, és a szerződés ezen eleme mellett a jogügylet tartalmából következtetve a felek feltehető akaratára e fellelt és érvénytelenség okán elvetett hiba mellett a szerződés többi része megmenthetővé válik.⁶⁹

A román polgári jogi kódex külföldi modellek alapján sajátos átmeneti érvénytelenségi formaként szabályozza az íratlan záradékokat. Az íratlan vagy nem létező záradék (*clauză considerată nescrisă*) az Rptk.-ban több kazuisztikus rendelkezésben lelhető fel. A nem létező záradékok lényege, hogy a bizonyos jogügyletekben konkrétan nevesített rendelkezéseket a törvény erejénél fogva nem létezőnek kell tekinteni, a jogügylet többi tartalmi elemének érvényessége ugyanakkor nem sérül. Ellentétben a részleges semmisséggel, amely esetben a jogügylet lényegi eleme szenved érvénytelenségi okban, és az több esetben előre nem is látható különösen a megtámadási jog gyakorlása során felmerülő jogalkalmazási kockázat és a féltől eltérő bírói jogértelmezés okán, a nem létező záradék minden esetben törvényben meghatározott lényegi vagy lényegtelen elem esetében is fennállhat, és a nem létezőnek tekintett rendelkezés helyébe a törvény szabálya lép.⁷⁰

⁶⁷ VÉKÁS: *i. m.*, 112–113; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.* 168–169.

⁶⁸ VÉKÁS: *i. m.*, 141–150; VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.* 174–175.

⁶⁹ DARÁZS Lénárd: *A hipotetikus szerződési akarat = Studia in honorem Lajos Vékás*, szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG Orac, Budapest, 2019, 80–86.

⁷⁰ VERESS: *Román polgári jog. Általános...*, *i. m.*, 175–177.

A Ptk. az érvénytelenség megállapítását követően az abból fakadó további jogkövetkezmények esetében kiemeli, hogy azokat a bíróság nem hivatalból alkalmazza még semmisség esetében sem, hanem az általános eljárásjogi szabályoknak megfelelően csak a fél erre irányuló határozott kereseti kérelme alapján.⁷¹ Az Rptk. alapállása azonban ettől gyökeresen tér el, amikor rögzíti, hogy a szolgáltatások tárgyával el kell számolni.⁷² Fentiekből következik, hogy semmisség esetében mindkét jogrendszer azonos elvi alapon állva annak hivatalbóli, megtámadhatóság esetén annak kérelemre történő megállapítását lehetővé teszi, de a további jogkövetkezmények levonása a magyar jog hatálya alatt kérelemre történik, míg a román jog esetében az elszámolási viszony rendezése erre irányuló kérelemtől függetlenül is bekövetkezhet.⁷³

Mindkét jogrendszer azonos elvi alapokon kezeli és zárja ki a semmisségi okok esetében azok felek általi orvoslásának kérdését, amely esetekben egyebekben a szerződés bírói átminősítése azonban lehetséges.⁷⁴ Az Rptk. külön szabályozza ebben a körben a szerződés helyreállításának (*refacerea contractului nul*) lehetőségét, gyakorlatilag az érvénytelen szerződés hibáinak kiküszöbölésével a jövőre nézve új szerződés megkötésével.⁷⁵

Mindkét jogrendszer a megerősítés (*confirmare*) fogalma alá rendelve teszi lehetővé az érvénytelenségben szenvedő szerződés megmentését. A magyar jogban a szerződés a megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal érvényessé válik, ha az érvénytelenségi okot a felek utólag kiküszöbölik, vagy annak más okból való megszűnése esetén a szerződési akaratukat megerősítik. A megoldás lényegében véve a szerződés fentiekben nevesített helyreállítását jelenti azzal a lényeges különbséggel, hogy annak hatályát a magyar kódex *ex tunc* hatállyal nevesíti, illetve a felek az érvénytelenségi okot utólagos kiküszöbölése esetén abban is megállapodnak, hogy a szerződés a jövőre nézve válik érvényessé, így az addigi teljesítéseket az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazásával kell rendezniük.⁷⁶

Lényeges eltérés figyelhető meg az érvénytelen szerződések bírói megmentésével kapcsolatban. A magyar kódex alapján a bíróság az érvénytelen szerződést a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal érvényessé nyilváníthatja, ha az érvénytelenség miatti érdeksérelem a szerződés megfelelő módosításával kiküszöbölhető vagy az érvénytelenség oka utóbb megszűnt.⁷⁷ Az Rptk. hasonló rendelkezése⁷⁸ azonban – eltérően a magyar megoldástól – a semmis szerződés átminősítését (*conversiunea contractului lovit de nulitate absolută*) lényegét tekintve csak az alaki fogyatékosságban szenvedő szerződések esetében teszi azt lehetővé, az érvénytelenségi ok utólagos elenyészése ezt a lehetőséget alapvetően nem teszi alkalmazhatóvá.⁷⁹

⁷¹ Ptk. 6:108. § (1) bekezdés.

⁷² Rptk. 1254. cikk (3) bekezdés.

⁷³ VERESS: *Román polgári jog. Általános..., i. m.*, 179–182.

⁷⁴ *Uo.*, 168–169.

⁷⁵ *Uo.*, 169–170.

⁷⁶ Ptk. 6:111. § (1) és (3) bekezdések.

⁷⁷ Ptk. 6:110. § (1) bekezdés.

⁷⁸ Rptk. 1260. cikk.

⁷⁹ VERESS: *Román polgári jog. Általános..., i. m.*, 169–170.

A megtámadási okok esetében szükséges visszautalni arra a lehetőségre, amely a román jogban a másik fél felszólításával elenyészetté teheti a megtámadási jogot. A megtámadás jogának gyakorlására a magyar jog főszabály szerint egyéves, a román jog alapvetően hároméves határidőt rögzít, mintegy külön legitim okát adja a felszólítás intézményének, míg a kifogás joga és a semmisség megállapíthatósága esetében a szabályozás lényege és határidő-nélkülisége azonosnak tekinthető.⁸⁰

Végezetül megemlítendő, hogy a magyar jogban az érvénytelenség megállapítása és az abból fakadó jog és tényhelyzetek rendezése csak külön kérelem esetében történik meg. A román jog ezzel szemben az *in integrum restitutio* alapállását vallja kis kivételektől eltekintve,⁸¹ amely kiindulópont komoly kihívást jelenthet az adott ügyben a felmerülő személyi és vagyoni viszonyok megfelelő rendezése esetében. A magyar jog kiindulópontja döntően a gazdasági célszerűség elve, amely alapján az eredeti állapot helyreállításának elrendelése helyett az érvénytelenségi hibától megszabadított vagy megszabadult, egyébként jól működő szerződés érvényességét nyilvánítását vallva mondja ki, hogy a bíróság az érvénytelenség jogkövetkezményeiről a fél kérelmétől eltérő módon is rendelkezhet, ugyanakkor azonban nem alkalmazhat olyan megoldást, amely ellen mindegyik fél tiltakozik.⁸² A magyar jog ezen az alapon az *in integrum restitutio*t lényegében véve kivételként, másodlagos lehetőségként kezeli, amely kérdés megoldásának nehézségei különösen a hosszabb időtartamú gazdasági eseményeknél figyelhető meg.⁸³ Az Rptk. ezen utóbbi esetekben is fenntartja az eredeti állapot helyreállításának kiindulópontját, és kivételektől eltekintve változatlanul az eredeti állapot helyreállítását vallja. A román kódex által alkalmazott megoldás dogmatikailag kétségtelenül helytálló, elvégre érvényesíti azon alapelvet, amely szerint érvénytelen ügyletre jogot alapítani nem lehet,⁸⁴ másik oldalról azonban ez az alapállás életszerűtlen vagy meglehetősen költséges, gazdaságtalan eredményekre vezethet. Mindebből következik, hogy a konkrét érvénytelenségi keresetet megelőzően indokolt a megerősítés vagy a helyreállítás jogintézményével a felek közötti viszonyt konszenzusos úton rendezni a gazdasági cél tartalmi teljességbe menetelét elősegítendő.

3. Záró gondolatok

Az érvénytelenség alaptételeinek vázlatos áttekintését követően a legfontosabb zárogondolatként emelhető ki, hogy még olyan jogtörténetileg, dogmatikailag letisztult jogintézmények esetében is, mint az érvénytelenség, különös elméleti és gyakorlati kihívásokkal szembesül a hivatását gyakorló jogász. A fogalmi alapok részbeni azonoságából, illetve a széles körű szakmai és elméleti konszenzuson alapuló jogintézmények esetében sem következik több esetben azonos eredmény, aminek magyarázatát

⁸⁰ VERESS: *i. m.*, 173, 179.

⁸¹ VERESS: *i. m.*, 179–181.

⁸² Ptk. 6:108. § (3) bekezdés.

⁸³ VÉKÁS: *i. m.*, 146–147.

⁸⁴ VERESS: *i. m.*, 180–181.

nemcsak a jogrendszerek elvi különbségeiben lelhetjük fel, hanem a nyelvi környezet, a jogi szaknyelvi kontextus eltéréseiben is jelen esetben. Az összehasonlító vizsgálat következtetéseként tehát megállapítható, hogy bizonyos alapfogalmak, így tárgyi esetben a semmisség és a megtámadhatóság logikai és rendszertani alapjainak azonossága mellett azok tartalmi elemei lényeges eltéréseket mutatnak, amelyek az egyedi jogalkalmazás alapkérdéseinek megfelelő rögzítését is szakmai és gyakorlati kihívásokkal szembesítik. A kiinduló alapokat tekintve e körben elegendő a magyar jogban fellelhető nem létező szerződés kérdésre gondolni, amely a román jogban semmisségi tartalmi kérdésként él, míg az érvénytelenségi okok esetében a részben eltérő csoportosításból fakadó különbségek emelhetők ki a nem létező klauzulák mellett. Az egyedi jogügyletek tartalmi kihívásai és megoldásai a jogkövetkezmények levonása során arra mutatnak rá, hogy a román jog keretei e tekintetben kevésbé teszik lehetővé a féli akarat érvényesülését. Különösen a gazdasági kapcsolatok esetében válnak ezek a kérdések elsődleges fontosságúvá, amely esetekben, egyedi ügyekben a gazdasági cél elérésére más-más utakat kínálnak fel az érintett jogrendszerek. Mindezek együttesen még hangsúlyosabbá teszik a román jog magyar nyelvű művelésének kérdése mellett az összehasonlító vizsgálatokat, ezzel is elősegítve a határon átívelő kapcsolatok hatékonyságának növelését.

Irodalomjegyzék

1. BOGDÁN Andrea: *Folosirea limbii maternе în justiție = Standarde controversate ale coexistenței juridice dintre majoritate și minoritatea maghiară în România*, szerk. FÁBIÁN Gyula, Editura Hamangiu, București, 2020.
2. DARÁZS Lénárd: *A hipotetikus szerződési akarat = Studia in honorem Lajos Vékás*, szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG Orac, Budapest, 2019.
3. FAZAKAS Zoltán József: *Magyarország Polgári Törvénykönyvének egyes alapvető rendelkezései a kálvini tanítások tükrében = Kálvinizmus ma*, szerk. SZABÓ Zsolt, Acta Caroliensia Scientiarum Iuridico-Politicarum IX. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014.
4. FUGLINSZKY Ádám: *A non-cumul mint legal irritant? = Studia in honorem Lajos Vékás*, szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG Orac, Budapest, 2019.
5. HOMOKI-NAGY Mária: *Magánjog = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár-Budapest, 2020.
6. HORVÁTH Attila: *Az Erdélyi Fejedelemség magánjoga = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár-Budapest, 2020.
7. KOKOLY Zsolt: *A Bolyai Tudományegyetem Jog- és Közgazdaságtudományi Kara = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár-Budapest, 2020.
8. MENYHÁRD Attila, VERESS Emőd: *Kontraktuális felelősség a magyar és román polgári jogban*, Magyar Jog, 2020/5.
9. SZABÓ Miklós: *A jog alkalmazása = Bevezetés a jog- és államtudományokba*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001.
10. SZABÓ Miklós: *Ars iuris. A jogdogmatika alapjai*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2005.

11. SZABÓ Miklós: *Jogi metodológia = Joghölcséleti előadások*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 1998.
12. SZABÓ Miklós: *Jogi ontológia = Joghölcséleti előadások*, szerk. SZABÓ Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 1998.
13. SZABÓ Miklós: *Logica Magna. Utazások a logika birodalmában*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2014.
14. SZALAI Ákos: *A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013.
15. SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog I.*, Grill, Budapest, 1938, 138–139.
16. VÉKÁS Lajos: *A Ptk. társadalmi modellje = A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013.
17. VÉKÁS Lajos: *A szerződési jog általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016.
18. VÉKÁS Lajos: *A szerződési jognyilatkozat hibája = A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013.
19. VÉKÁS Lajos: *Bevezető = Román polgári jog. A kötelek általános elmélete*, VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021.
20. VERESS Emőd: *Magánjog = Erdély jogtörténete*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, HVG Orac, Kolozsvár–Budapest, 2020.
21. VERESS Emőd: *Román polgári jog. A kötelek általános elmélete*, 4. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021.
22. VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 5. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2020.